

Proa

VICENÇ LOZANO

Potser no hi va haver mai primavera

VICENÇ LOZANO

POTSER NO HI VA HAVER MAI
PRIMAVERA

Proa

Proa

A Tot Vent

Primera edició: febrer del 2025

© Vicenç Lozano, 2025

Drets exclusius d'aquesta edició:

© Raval Edicions, SLU, Proa

Diagonal, 662-664 — 08034 Barcelona

www.proa.cat

Fotocomposició: Grup62

DIPÒSIT LEGAL: B. 1.339-2025

ISBN: 978-84-10488-10-6

La lectura obre horitzons, iguala oportunitats i construeix una societat millor.

La propietat intel·lectual és clau en la creació de continguts culturals perquè sosté l'ecosistema de qui escriu i de les nostres llibreries.

En comprar aquest llibre contribuïu a mantenir aquest ecosistema viu i en creixement.

A Grup62 agraim que ens ajudeu a donar suport així a l'autonomia creativa d'autores i autors perquè puguin continuar desenvolupant la seva funció.

Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra. Podeu contactar amb CEDRO a través del web www.conlicencia.com o per telèfon al 91 702 19 70 / 93 272 04 47.

Queden expressament prohibits l'ús o la reproducció d'aquest llibre o de qualsevol de les seves parts amb el propòsit d'entrenar o alimentar sistemes o tecnologies d'intel·ligència artificial.

TAULA

<i>No sé què faig explicant</i>	9
1931. El cadàver del Ritz	13
1932. Les ombres de l'espionatge	191
1933. Entre la llum i la foscor	217
1934. El principi de la fi	263
1935. Brots d'esperances i neguits	381
1936. El fracàs camí de l'abisme	445

1931. EL CADÀVER DEL RITZ

Com cada dimarts al voltant de les cinc de la tarda, un taxi s'aturava a les portes del Ritz, l'imponent i majestuós edifici de la Gran Via cantonada amb el carrer de Llúria. Com és costum, el porter, uniformat i amb gorra de plat del luxós establiment, obria la porta del cotxe i la senyora baixava repetint el ritual de cada setmana. Saludava amb el cap i lliurava al xicot una bona propina. Ja a l'interior, el recepcionista tenia preparada la clau de la cambra 301.

—Bona tarda, senyora. Li desitgem una bona estada. Si necessita res, només ho ha de dir.

Amb celeritat, aquella figura femenina que es volia fer fonedissa, però que atreia totes les mirades, creuava el saló. L'ascensorista premia el botó del tercer pis. Era una dona molt discreta, però per més que s'hi esforçés no podia passar desapercebuda. Alta, rossa, ulls blaus, de bona figura, vestir i maneres elegants. Sovint portava un barret estil pamela que li cobria el rostre, protegit a més per unes ulleres de sol excessives.

Entre el personal de l'hotel circulava el rumor que la dama no era altra que Cristina Albanell, l'esposa de Juanjo Albanell, un ric industrial del tèxtil amb una gran fàbrica al Poblenou i que a Barcelona es feia amb tota l'elit econòmica i financera. Allò que se'n diu un prohom poderós i molt influent. La discreció a què obligava la direcció de l'establiment, però, forçava a tothom a mantenir un silenci escrupolós.

La cita clandestina dels dimarts amb Josep Camanyes, bon

amic del seu marit i industrial com ell, era ineludible. Tres amigues li donaven cobertura amb una partida de bridge, que una d'elles organitzava a la seva torre del barri de Sant Gervasi.

—Qui més qui menys, totes hem tingut alguna aventura, Cristina —li recordava sempre la senyora Clara Arderiu—. Tu no pateixis i estigues ben tranquil·la, que sempre jurarem a qui gosi preguntar que cada dimarts a la tarda comparteixes amb nosaltres la partida de bridge.

En entrar a la cambra, les gruixudes cortines de vellut estaven mig tancades com sempre. El Josep no semblava haver arribat encara. Habitualment a aquella hora ja l'esperava al llit. L'aventura entre tots dos havia començat feia ja tres anys. Fruit d'una bogeria i d'una passió. Mirades furtives, somriures de complicitat, una cita sols, un cafè... i de cop i volta un llit on deixar anar el desig.

—No vull que això s'acabi mai, estimat —li repetia sovint la Cristina—. Digue'm que tu tampoc.

I el seu amant la satisfia abraçant-la ben fort, clavant una mirada que expressava millor que cap paraula que allò s'havia de convertir en etern.

Les famílies Albanell i Camanyes venien de lluny i la relació que mantenien estava marcada per quatre generacions de negocis, inversions i també algunes inconfessables reciprocitats amoroses més. Una tieta de la Cristina va ser l'amant d'un oncle del Josep. L'àvia de la noia es deia que s'havia enllitat amb un Camanyes i que fruit d'aquella relació hauria nascut el pare de la Cristina. Embolics i amors furtius de la burgesia barcelonina que es comentaven amb tota mena de detalls escabrosos als salons més reputats i també en algunes tavernes freqüentades per les classes populars. Les minyones i mainaderes de les famílies benestants s'encarregaven de fer córrer per la ciutat totes aquelles xafarderies més o menys versemblants.

Tant la Cristina, que havia fet trenta anys feia ben poc, com el Josep, que en tenia gairebé quaranta, estaven «ben casats» i

als seus fills (dues nenes la Cristina i dos nois el Josep) no els faltava de res. Ell era l'hereu i dirigia el negoci d'importació de maquinària tèxtil procedent d'Anglaterra, mentre que ella, també hereva del patrimoni familiar, feia el paper que se li suposa a la bona esposa d'un industrial reputat. El matrimoni Albanell tenia llotja al Liceu i la família eren socis fundadors del Tennis Barcelona, membres del Real Polo Jockey Club, el Círculo Ecuestre i benefactors del bisbat. Una llista de privilegis calcada a la del matrimoni Camanyes.

La Isabel, esposa del Josep, era poc agraciada i tan pietosa que se la veia sempre engrescada en els afers de la parròquia amb altres senyores que seguien les indicacions de mossèn Pere per a les obres de caritat i l'atenció als desvalguts. Una bona dona, elegant però amb fama d'aspra, amb un caràcter eixut i sense cap encant especial. Quan la Cristina es va mostrar receptiva als intents de seducció del Josep, aquest no s'ho va pensar ni un minut. La cita, el cafè..., el llit.

Com sempre feia, la Cristina va entrar directa al bany de la cambra per empolainar-se. Es va mirar al mirall per aprovar el que veia. Tenia una bona figura i molts pretendents de totes les edats que li anaven constantment al darrere. El marit ja li feia poc cas i era avorrit parlar sempre amb ell de negocis. A més, no responia tampoc als cada cop més esporàdics intents de la seva esposa de tenir relacions íntimes.

Les tardes dels dimarts representaven per a la Cristina una evasió plena de rialles amb aquell home, afectuós i sempre de bon humor, que sabia imitar com ningú el famós còmic Alady, el rei del claqué i el *burlesque* del Paral·lel. Cada trobada es convertia per a la parella en una festa íntima i sempre sorprenent regada amb abundant xampany francès.

Quan va fer una ullada al rellotge gairebé eren tres quarts de sis. El seu amant no l'havia avisat deixant una nota a la recepció com el parell de cops que algun imponderable obligava a anul·lar la cita. Va decidir ficar-se al llit per esperar-lo. Co-

mençava a estar inquieta per una situació que no s'endevinava gens normal.

Des del carrer arribaven els crits dels manifestants, que corejaven algun eslògan que no va saber desxifrar. Eren temps convulsos, l'abril del 1931. Feia tot just onze dies que s'havia proclamat la Segona República. Els carrers bullien enmig de la ressaca provocada per l'esdeveniment. També per les trifulgues i les picabaralles que cada cop s'accentuaven més entre les dretes, les esquerres i els anarquistes.

La Cristina barrinava que potser el Josep havia de complir el compromís d'assistir a alguna reunió urgent de la Lliga Regionalista. El partit conservador català de Francesc Cambó assolía protagonisme després de la fi de la dictadura de Primo de Rivera, a la qual havia donat suport incondicional fins que el general va il·legalitzar el partit i va clausurar tots els seus locals. Sabia que aquelles setmanes, de molta activitat política, es reunia sovint amb Ramon d'Abadal, Pere Rahola i el mateix Cambó a la seu de *La Veu de Catalunya*, el diari fundat per Enric Prat de la Riba i òrgan oficial del partit. La Lliga, de cara a les eleccions del juny a les Corts constituents de Madrid, preparava un canvi d'estratègia i donaria suport en la lluita per l'autonomia catalana al partit guanyador de les municipals, l'Esquerra Republicana del president Macià. La formació conservadora també col·laboraria en el plebiscit a favor de l'Estatut del mes d'agost.

Com sempre havia fet quan el Josep no havia arribat, no havia encès cap llum i una agradable penombra omplia l'estança. Enmig d'aquelles cavil·lacions, la Cristina, ja força frisa, retirava una mica la vànova i els llençols de lli, el just per ficar-se al llit, mentre acomodava els coixins. Estrenava un delicat i suggestiu *déshabillé* de seda blanca que li havia portat una amiga de París. Estava convençuda que al Josep li agradaria, quan arribés i la descobrís. Se sentia radiant, com una estrella de Hollywood seductora i sensual. De fet, per la seva bellesa i

un caràcter obert i sempre somrient, s'havia convertit en una de les dones més admirades i desitjades de la burgesia barcelonina. A més d'un físic privilegiat, podia enorgullir-se d'una cultura exquisida que havia heretat de la seva mare, una alemanya que el pare havia conegut a Berlín en un viatge de negocis. Una gran dama que va morir quan la Cristina tenia només setze anys. Per a ella quedava el record de com l'admirava des de ben petita i com sempre havia anhelat assemblejar-s'hi en tot el que podia.

Ara, estirada al llit, rumiava si la mare hauria aprovat que la seva filla tingués un amant. La paraula *amant* no li feia gaire gràcia. S'intentava convèncer que, sabent com ha canviat el Juanjo des que es van casar, molt probablement hauria acceptat la situació. Enmig d'aquests pensaments i mirant el rellotge, es va moure sota els llençols. De sobte, notava amb les cames el contacte d'una nosa estranya al seu costat. Com un cos humit per una substància viscosa que li provocava un esglai. No va tenir ni el valor d'encendre el llum i va saltar del llit d'una revolada.

Un cop tancada al bany, es va adonar horroritzada que tenia les cames cobertes de sang i que la peça de roba íntima també n'havia quedat impregnada. Amb una tovallola es va eixugar com va poder i no va trigar ni un minut a vestir-se. Li faltava l'alè i només tenia pressa per sortir d'aquella cambra. Necessitava fugir del sumptuós hotel que sempre havia associat amb un niu d'amor i plaers, i que ara, de cop i volta, s'havia convertit en un escenari aterridor.

Sota la pamela i les ulleres de sol lliurava precipitadament la clau a la recepció. Ni un bon vespre ni un somriure adreçat al personal, com era costum. Ja al carrer provava de respirar fondo. Li costava, i tremolava com una fulla quan el porter del Ritz li va aconseguir un taxi.

Estava confosa, plorava desconsoladament i pregava al taxista que donés voltes per la ciutat abans de deixar-la a casa. Necessita asserenar-se, tornar a pensar..., posar a lloc el cervell trasbalsat. No entenia per què ni qui podia haver assassinat el

Josep d'aquella manera tan aterridora. L'esgarrijava imaginar que l'autor del crim probablement estava amagat darrere dels cortinatges, i es convenia que havia fet molt bé de no obrir el llum de la cambra. Si hagués descobert l'assassí, potser ella també hauria tingut el mateix final.

Després de dues hores, quan ja s'havia fet fosc, decidia que el taxi la deixés davant la porta del jardí de la mansió familiar del passeig de Sant Gervasi. Es va afanyar a entrar. Si bé el vestit li cobria les cames amb restes de sang ja resseca que amb les presses no havia pensat a netejar-se, res permetia pensar que no anava elegant com sempre. Ella, però, se sentia bruta. Va pujar l'escala gairebé corrent fins a tancar-se al dormitori, on va esclatar en plors. El servei l'havia vist arribar trasbalsada i fins i tot una de les noies li va preguntar si li passava res. Ni tan sols li va respondre.

—Has vist la senyora? Sembla que s'hagi topat amb un dimoni escuat. S'ha tancat a la seva cambra i ha demanat que ningú la molesti —va dir la Mercedes, la minyona més antiga de la casa, a la cuinera, que anava i venia amb plats i coberts per parar la taula per al sopar.

Ja a la banyera, coberta d'escuma, la Cristina es fregava tot el cos enèrgicament amb l'esponja, que ara trobava massa suau. El seu cervell començava a donar voltes, sense poder aturar el plor, a tot el que acaba de viure. Es preguntava un cop i un altre per quin motiu havien mort el seu Josep i per què els autors pretenien que fos ella qui descobrís el cos. No dubtava que la volien espantar, potser castigar-la per haver-se enllitat amb un home casat, i probablement fins i tot involucrar-la en el crim.

Entremig de les cabòries, especulava sobre el que podia passar quan el personal del Ritz ensopegués el cadàver. També s'imaginava els agents de policia interrogant el recepcionista i les cambreres de l'hotel, que sense cap mena de dubte parlarien d'ella com l'amant del senyor Camanyes. De sobte, veia com tot el seu món s'esmicolava. Qui sap si encara l'acusarien de ser l'assassina

i acabaria a la presó de Reina Amàlia, a la ronda de Sant Pau, compartint cella amb dones de la vida, lladregotes i criminals.

Aquell mateix capvespre jo sortia, com gairebé cada dia, de l'Ateneu Barcelonès, on havia compartit tertúlia amb altres periodistes i escriptors.

—Vens a arreglar el món? —ens dèiem sempre els uns als altres.

Molt sovint coincidia en aquella institució venerable amb figures que admirava, com Josep Pla, Eugeni Xammar, Josep Maria de Sagarra o el manresà Josep Maria Planes. Amb aquest últim, reporter modern i cosmopolita, tot i ser un any més jove que jo, ens faríem bons amics i fins i tot compartiríem algunes *femmes fatales* en nits de disbauxa a l'Excelsior i altres locals molt menys elegants de la ciutat.

Encara ara m'agrada molt l'atmosfera que es respira al casalot de l'Ateneu al Palau Savassona, al carrer de la Canuda. Allà he gaudit en moltes ocasions de l'espectacular biblioteca, on sovint també he escrit alguns articles i reportatges. En aquells dies, em relaxava de tots els maldecaps al magnífic jardí romàntic, amb palmeres altes i el petit estany on una font riellera acompanyava les converses culturals i també les trifulgues polítiques dels socis, en un moment d'agitació social i d'esperança per l'adveniment de la República.

A més de l'Ateneu, també freqüentava la penya de col·legues de professió que ens trobàvem a les tardes a l'espaiosa i animadíssima terrassa de la Nova Maison Dorée de la plaça de Catalunya. Era un xicot de trenta-un anys, solter i amb massa pardals al cap, com sempre em repetien alguns amics. Vivia sol a la casa familiar del carrer Ample. La mare, una dona senzilla que va adquirir certa cultura d'una manera autodidacta, havia mort de tifus feia dos anys. El pare, amb un caràcter amargat i impossible, en feia tres que havia patit un accident mortal a la

foneria on treballava prop del Paral·lel. Soc fill únic i la mare sempre intentava protegir-me quan el pare em criticava.

—Deixa'l tranquil, Pauet. Que no veus que el nostre fill ja és gran i sap què vol? És conegut, té prestigi, diuen que escriu bé, i molta gent l'aprecia. No facis més el ruc!

—Ets una vergonya com a mare si l'hi consents tot.

—No saps el que dius. No sembles el seu pare.

—Tu veuràs el que fas, i el que ell vol fer de la seva vida. I que no veus què collons li agrada? Fer de periodista, Ramona, és cosa de gent viciosa i que mai sabrà fer res de bo.

En part, cal dir-ho, el pare tenia raó. Subsistia escrivint en alguns diaris i revistes de la ciutat sobre el «que toca a cada moment», tot i que les garrofes me les guanyava sobretot treballant com a comptable unes hores al matí a les oficines dels magatzems El Siglo de la rambla dels Estudis. Com gairebé tots els periodistes, havia de compaginar l'ofici que m'atrau amb alguna feina que em permetés sobreviure.

La paperassa plena de números del despatx m'avorria molt, i sobretot gaudia quan sortia d'aquell ambient ensopit i podia esplaïar-me omplint un paper en blanc. Prenia el pols a la ciutat, em fixava en gent diversa que nodria de vida els barris i en els poderosos que solen abusar del seu estatus. Des d'articles sobre afers mundans i successos fins a crònica política. Amb els esdeveniments que acabaven de conduir-nos a la proclamació de la República i les convulsions del moment, no passava dia que no tingués un parell d'idees de temes per oferir.

No col·laborava sempre a la mateixa publicació. Em volia sentir lliure en un panorama en què la majoria de diaris i revistes o bé eren òrgans oficials de partit o bé tenien una tendència ideològica molt marcada. De tota manera, a Catalunya es començava a viure una època daurada del periodisme, que en pocs dies havia deixat enrere la censura de les dictadures de Primo de Rivera i de Dámaso Berenguer i permetia que proliferessin nous diaris i revistes de tota mena. Es recuperava la

llengua catalana i també un llenguatge més viu. Tot semblava molt menys encarcerat sense la censura.

El meu estil, que apreciaven els editors i sobretot els lectors, era poc habitual entre els col·legues: es basava en construir una crònica o un article amb ànima, deixant que parlessin els protagonistes. El Planes m'havia ensenyat a fer-ho amb dosis de bon humor i una capacitat de ressenyar el que observava, esforçant-me en destacar els detalls més determinants i cridaners. No em volia limitar a descriure fets com gairebé tothom acostumava a fer. Pretenia que els esdeveniments fossin relatats des d'un vessant humà i es convertissin en històries plenes de vida. Ja hi havia massa gasetillers que escrivien com notaris certificant notícies.

Quan acabava la feina, iniciava el que jo en deia el periple del viatjant, amb els escrits en una carpeta sota el braç, recorrent les redaccions dels diaris *La Publicitat*, *La Humanitat* o *El Diluvio*, i les revistes *La Rambla*, *Mirador*, *Papitu* o fins i tot *L'Esquella de la Torratxa*. A totes les capçaleres comptava amb amics i coneguts que em pagaven algunes pessetes pels meus treballs. Al setmanari *La Rambla* hi publicava tan sovint que tenia fins i tot una taula reservada a la redacció de la ronda de la Universitat.

Com a periodista, gaudia de la sort de començar a ser conegut. Com a persona, alguns amics que m'apreciaven, m'adulaven i a qui devia un bon dinar m'havien definit —mal m'està dir-ho— com un home amb un cert atractiu, alegre, culte, amb relacions importants en el món de la literatura i el de la política i bons contactes als cercles més influents i, alhora, als baixos fons. D'aquestes relacions, en treia molts articles i cròniques que em permetien tenir una certa aura de personatge «interessant».

Sé que la meva mare se sentia orgullosa de mi, tot i que mai va gosar dir-m'ho. El pare, esmicolat per l'amargor i la beguda, treia a casa totes les frustracions i humiliacions a què el sotmetien a la feina. Ho compensava tot a crits i maltractant-nos a mi

i a la seva dona. Sovint ens barallàvem pel mateix. Generalment, i això em feia molt mal, repetia arguments idèntics amb l'objectiu de fer-me avergonyir.

—Això d'escriure és cosa de mariques. Una pèrdua de temps. A més, m'han dit que t'arrossegues com un gos davant d'un parell de mamelles i ves a saber què més. Aquests vicis te'ls paguen gent com el fill de la gran puta del meu amo.

—Mireu, pare, escriure és el que m'agrada. La meua vida. Vós no ho enteneu ni ho entendreu mai. El que és suïcida és arribar cada nit borratxo a casa. La mare es posarà malalta i vós us acabareu matant.

—Fes el que vulguis. Ja ets gran. M'han dit que t'han vist als caus més fastigosos amb meuques i invertits. Tu veuràs el que fas. Passo vergonya que siguis el meu fill.

A la nit, certament, continuava exercint de jove desfermat freqüentant els antres més coneguts i també els més dubtosos del Paral·lel i el districte cinquè. Els propietaris de tots els locals em rebien amb simpatia i em buscaven taula quan era ple. Això em permetia enlluernar i convidar dones de tota mena. El matrimoni no formava part dels meus plans i se'm coneixien afers amb senyores casades, però sobretot amb reputades i atractives artistes dels cabarets i els espectacles de revista, que en aquells temps abundaven a Barcelona.

Em vaig fer molt popular i envejat durant l'època que portava agafada del braç Rosario Altés. Era una cupletista de veu aguda i diàlegs picants, amb doble sentit, que treballava a l'escenari de l'Edèn Concert, on a més exhibia cames llargues i uns pits prominents. Una noia que, tot i haver estat casada amb un oficial d'infanteria alcohòlic que va morir a Sevilla quan netejava la pistola, portava una vida alegre. Això sí, amb força estil, i se la disputaven molts senyors adinerats. Circulaven rumors insistents que asseguraven que havia estat l'amant ocasional del capità general de Catalunya.

Junts, la Rosario i jo érem vistos a les festes més o menys

selectes i també les més esbojarrades. Des de l'exquisit ambient del mateix Edèn Concert, l'Excelsior o el Café Catalán, fins als baixos fons de La Criolla.

Sortir amb la Rosario era tota una fita per a un jovenet que buscava sobretot sexe sense compromís i reconeixement a la ciutat. Em va deixar quan va saber que esperava un fill d'un ballarí argentí que s'havia instal·lat a Barcelona i amb el qual s'enllitava de tant en tant. La parella d'artistes es van casar, però el matrimoni va acabar com un tango amarg quan ella es va provocar l'avortament i el xicot es va suïcidar fruit del trauma de perdre el fill que tant anhelava. Estava ben tip de les infidelitats de la que ara era la seva dona, a qui venerava més que al seu déu, Carlos Gardel. Jo ho vaig tornar a intentar poc després, però la Rosario ja em va fer poc cas. Un cop va enviudar, va començar la seva corba decreixent.

—Rosario, jo t'estimo. Sempre hem estat bé junts. Intenta oblidar tot el que ha passat.

—Res és el que era, Lluís. Ni jo soc la noia que vas conèixer. Ara deixa'm i no em busquis més. Aquella època ha passat i ni tu ni jo ens mereixem l'infern que seria ara la nostra relació.

La desgràcia de la Rosario va emprendre un camí sense retorn quan va acceptar d'un admirador fer un parell de pel·lícules amb escenes de sexe explícit per a una productora que tenien els germans Baños al número 7 del carrer del Príncep d'Astúries. Royal Films era el lloc on als anys vint s'havien rodat almenys tres pel·lícules per encàrrec del rei Alfons XIII. Les actrius d'aquelles cintes eren prostitutes del barri xino que interpretaven el paper de senyores de l'alta societat entregades al sexe desaforat amb sacerdots i ministres. En realitat, els actors no eren altra cosa que delinqüents i personatges dels baixos fons de la ciutat. Aquestes pel·lícules es projectaven a la cort del Palau Reial de Madrid, en cercles escollits de la burgesia i també en salons de prostíbuls de tot Espanya. Les dues on va intervenir la Rosario l'any 1928 eren per l'estil.

Quan va córrer la veu que la Rosario feia d'actriu pornogràfica, la noia va ser acomiadada de l'Edèn Concert. L'escàndol era massa gran fins i tot per a un cabaret. De fet ja no li quedava gaire veu per cantar, i havia perdut la frescor i la bellesa radiant que la caracteritzaven per culpa de l'alcohol i la cocaïna, que havia entrat amb força a Barcelona i es venia per tot arreu. Era el producte de moda. Acabaria oferint-se a mariners i soldats als antres prop de la caserna de les Drassanes. Una matinada, la van trobar morta a ganivetades prop de la plaça del Pedró. Als diaris, la notícia era una breu referència sense més. De fet, ella, tot i ser admirada com una bellesa, no havia gaudit mai ni de bon tros del talent de Raquel Meller.

En aquella època em vaig refugiar a casa. No tenia ànims per a res. Al matí, anava d'esma al despatx i tornava cap al pis, on cada tarda intentava concentrar-me per escriure, però amb prou feines ho aconseguia. No veia ni parlava pràcticament amb ningú. El meu millor amic, el també periodista Manel Ventura, era uns mesos fora de viatge a Anglaterra i tampoc tenia amb qui compartir les penes i cavil·lacions. El Planes també anava força atabalat en aquells moments, ficat fins al coll en un delicat afer de faldilles amb una dona casada que, conxorxada amb el marit, el volia extorsionar. L'únic amb qui em topava cada tarda quan tornava cap a casa era el Miguelito. Ell es convertiria durant aquell trist període en l'únic lligam amb el món, i —com sempre— seria una font d'ànims imprescindible.

—No paziz pena, Xuíz! No paziz pena! De donez en tindràz a carretadez.

Ens coneixíem del barri des de ben petits. Jugàvem junts a pilota a la plaça de la Mercè i compartíem bestieses i criatures. La víctima, molt sovint, era el colmado de la senyora Montserrat, a la cantonada del meu carrer Ample amb el dels Còdols. Una tarda, la mare, força avergonyida, va haver de de-

manar disculpes i pagar tres sifons i una ampolla de vi que acabàvem de petar amb una pilotada. Em van castigar una setmana sense sortir de casa.

El Miguelito Salazar Bermúdez tenia la meua edat. Un xicot prim, baixet, amb cara d'entremaliat i un posat sempre sorneguer. Era fill d'un guàrdia civil d'un poble de Jaén que havia mort en un tiroteig amb els atracadors d'un banc ja feia uns dotze anys. Vivía amb la mare, que es passava tot el dia fora de casa i amb prou feines es podia dedicar al noi. Aquella bona dona guanyava quatre quartos fregant escales de gent acomodada a mitja dotzena d'edificis de l'Eixample. El xicot va créixer, doncs, pràcticament sol. L'estudi no era el seu fort i gairebé cada dia feia campana a l'escola. Havia nascut sense gaires llums, tot i que quan el coneixies bé demostrava una perspicàcia innata. Parlava malament, era papissot i a vegades resultava difícil entendre'l. De sobte, s'inventava paraules i feia servir expressions que no tenien ni cap ni peus. Gairebé no sabia ni llegir ni escriure i se sentia molt desgraciat per no haver volgut estudiar.

—Tu zí que zaps cozez, Xuíz. Tu zí que etz zavi. T'eztimo méz que elz gatz eztimen una caiza de cartró.

Malgrat aquestes limitacions, el Miguelito era un xicot alegre, força gamberro, i aparentment molt innocent. Anava net i ben vestit si tenim en compte que es passava tot el dia deambulant per la ciutat. Tothom el saludava pel carrer i ell sempre responia amb una rialla i algun acudit indesxifrable. Era un tros de pa amb un cor immens que jo m'estimava molt, i ell em corresponia amb una tendresa que removia els sentiments.

—Zoc anzí d'idozincràtic —sempre deia—. Curtet, arxixulo, amant de miliunadonez i em deixo tomar el pèl per tothom. Però zoc xo qui pren el cabell. Tu zí que m'entenz, Xuíz!

Ara, ja de gran, el Miguelito feia de repartidor dels diaris dels subscriptors de *La Vanguardia*. En tenia més d'un centenar, a qui portava cada matí l'exemplar del dia a casa, al des-

patx o als cafès. Tot i les seves limitacions, s'havia empescat un original sistema per fer alguns calerons de més que l'ajudessin a tirar endavant. Aleatòriament, per evitar queixes dels abonats, una dotzena de diaris se'ls quedava i els venia pel carrer a sis cèntims en lloc dels deu que costava cada exemplar al quiosc. Els subscriptors, si esporàdicament algun dia, molt de tant en tant, no rebien el diari, tampoc es queixaven. Una trapelleria ben calculada i força innocent que sempre em feia gràcia.

—Espero que no t'enxampin, Miguelito. Estàs fet un bandarra.

—No paziz pena, Xuíz. Zoc fill d'un guardaziví. No paziz pena.

Aquells dies el Miguelito, que havia perdut la mare feia un parell d'anys, era l'únic que s'interessava pel meu estat d'abatiment. Tenia l'habilitat de ficar-se a tot arreu on no el demanaven, però amb tanta gràcia que ningú el feia fora. Era un pocavergonya, atrevit però també molt servicial i que sabia ser-hi quan calia. Vaig saber que fins i tot s'havia colat durant un concert en una llotja del Liceu i els propietaris l'havien acabat convidant a un ressopó. Per aquest motiu jo li encomanava sovint petits encàrrecs i li pagava amb alguns cèntims. Tampoc em desdineraria si, de tant en tant, li oferia un entrepà a casa o un plat a una taverna. No sé com s'ho feia, però el xicot tenia tot un munt de cops amagats que em deixaven sempre desconcertat. A més, tot i el meu estat més aviat depressiu sempre aconseguia fer-me riure.

—Ai, zi xo tinguéz er porvo que tenz tu. Foiaria pelz dezcozitz. Hi ha moltez donez, amigmeu. No paziz pena!

I com gairebé sempre, el bo del Miguelito tenia raó. Un cop superat el sotrac de la Rosario, als inicis del 1930 em vaig enamorar perdudament de la Isabella, una prostituta italiana que en aquell moment era la més afamada d'un popular bordell del passatge de la Pau, anomenat el Xalet del Moro.

El Xalet havia suposat un canvi profund en el model de prostitució marginal i sòrdida que hi havia a Barcelona. Era un establiment pulcre i elegant on la burgesia adinerada de la ciutat trobava la sofisticació absent en altres bagasseries com Cal Manco, el Maruja la Russa o Ca l'Emília. Ni tan sols els bordells de més categoria com Madame Petit o La Sevillana podien fer ombra al Xalet del Moro. Tot era net, sumptuós i sorprenent, amb una decoració que reproduïa fidelment l'interior d'un elegant palauet oriental. Les meuques, totes força agraciades, a més a més se sotmetien a revisions mèdiques periòdiques i desinfeccions per evitar qualsevol malaltia de transmissió sexual.

Vaig conèixer la Isabella vestida d'odalisca, barrejada entre les altres companyes del bordell, mentre ballava la dansa del ventre amb una sensualitat única, com només ella sabia fer. Seguia com cap altra el ritme dels temes orientals que interpretava una curiosa orquestrina de músics catalans caracteritzats com a turcs. Les noies s'aplicaven força amb aquelles danses, que tenien l'objectiu de captivar els clients reunits al saló i endur-se'ls ja ben escalfats cap a les habitacions.

A la Isabella li vaig veure des d'un primer moment totes les gràcies. Era viva, alegre, bonica, sincera, no amagava les emocions... i feia l'amor com una deessa. L'amic Ventura no s'ho podia creure, quan l'hi vaig explicar.

—Mai havia viscut en una relació un vertigen com el que experimento amb aquesta italiana. Fins ara no havia sentit mai el que sento amb la Isabella.

—M'agrada veure't tan entusiasmat, Lluís. Ara bé, vigila per tu, amic meu. Aquesta noia treballa en un bordell i una relació així no pot ser mai fàcil.

A pesar de tot, amb la Isabella aviat vam congeniar, fins a arribar el dia que em va convidar al seu pis del veí carrer d'Escudellers, on vam consolidar una relació oberta —com no podia ser d'altra manera per la professió de la xicota— però a la

vegada molt estreta i plena de complicitats. Sabia que era capaç d'aspirar a molt més, amb la pila de clients folrats de diners i propietats de què disposava, però ella em corresponia sempre amb amor i sense demanar res a canvi.

La Isabella havia arribat de Roma el 1929, com moltes altres noies europees atretes per l'Exposició Internacional, i s'havia quedat a viure en aquella Barcelona que bullia de festa i on els noctàmbuls amb calés deixaven anar sucoses propines al seu pas per cabarets, salons de ball i també els prostíbuls amb més o menys reputació.

M'havia explicat que era filla d'un militar sever i alcohòlic que la maltractava a ella i la seva mare, fins al punt d'haver-se hagut de refugiar a l'immens i luxós apartament del Vaticà on vivia un tiet cardenal amb força influència a la cort de Pius XI. Quan al cap d'un temps el purpurat va començar a insinuar-se-li, entrant a les nits a la seva alcova, la Isabella va decidir que no podia continuar en un lloc que ella s'havia imaginat d'una manera molt diferent.

—El cardenal era un porc, Lluís. En aquella època no podia imaginar-me això, d'un religiós. Ara al bordell ja n'he conegut uns quants més com ell. Li agradaven també els nens i tota mena de vicis. Tot plegat va arribar a un punt que em feia fins i tot por i fàstic viure en aquella casa.

Amb una amiga, la Claudia, van decidir fugir de Roma i provar sort a Barcelona. Totes dues, lluny de la rigidesa familiar, i contagiades per l'ambient d'una ciutat que malgrat la dictadura es mostrava al foraster molt més permissiva que la beatífica Roma, voltarien juntes pels pavellons de l'Exposició i serien convidades a esbojarrades festes privades en alguns hotels i antres de la ciutat.

En una de les festes coneixerien el propietari alemany del Xalet del Moro, que les va convèncer perquè signessin un contracte després de tres setmanes de prova.

—Al Xalet totes dues fareu una fortuna amb poc esforç. Us

agrada la festa i allà cada minut és una gresca. No patiu, que jo sempre us cuidaré.

Les dues italianes van demostrar prou que no només servien per a l'ofici, sinó que eren dues perles per al negoci, capaces d'atraure una clientela important. Les vaig arribar a conèixer íntimament a totes dues, però era la Isabella qui m'havia robat el cor.

Quan la Claudia va decidir tornar a Roma per cuidar el seu pare, molt malalt, vaig reconfortar la Isabella, que se sentia sola a casa i a la vida. De tota manera, no era fàcil viure amb aquella noia que em tenia encisat pensant que durant el dia i bona part de la nit al prostíbul es lliurava als braços del millor postor. Vaig trigar molt a assumir-ho. De fet, no sé si ho vaig acabar de pair mai. Procuràvem no parlar-ne, però la Isabella sovint sí que m'assegurava que volia deixar aquell ambient, i allò em donava tota mena d'esperances.

—Sé que pateixes per mi, Lluís. I jo no et vull angoixar. Així que trobi una bona feina, deixaré aquesta vida insana.

Ja havíem parlat de viure junts, quan sobtadament la meva estimada va caure malalta de les febres, com es deia aleshores. Cada cop es trobava més dèbil i ja no podia treballar. Jo m'escapava de la feina tant com podia per estar al seu costat.

Al cap d'un mes l'hospitalitzaven a la Santa Creu, en una sala gran plena de llits, on feia un fred que pelava i les monges que en tenien cura intentaven apaivagar el dolor i els gemecs dels malalts. Allà la visitava cada tarda per animar-la.

—Han obert un nou restaurant italià prop de la Rambla i t'espero per anar-hi junts. M'has de guiar per les especialitats de la cuina del teu país.

—Sí, Lluís, sí. Hi anirem. Has de conèixer plats que des de petita han format part de la meua vida. Em vull curar, però no ho sé, no ho sé.

Quan va entrar en coma va ser un cop molt fort. Em passava hores i hores al costat del seu llit i li llegia els articles que

acabava de publicar mentre li agafava la mà. Un matí que l'havia anat a veure abans d'entrar a treballar al despatx per barallar-me amb un mar de factures, vaig veure un bri d'esperança. La Isabella havia recuperat la consciència miraculosament durant la nit, i em va rebre amb un bocí d'aquella mirada que ja m'era tan familiar. Em va somriure amb aquells ulls sempre tan plens d'amor i ara també de llàgrimes. Al cap d'uns dies ja podia parlar una estoneta sense cansar-se. Però la recuperació, que tantes esperances em despertava, seria un miratge. Hi havia estones que semblava revifar i d'altres en què el seu estat greu augurava el pitjor.

—Jo ja no me'n sortiré, de la malaltia —em deia un capvespre en què les febres li van baixar i se sentia amb una mica de forces. Tenia l'esguard trist però alhora ple de tendresa, i la serenor substituïa per uns instants l'abatiment habitual. Era com una porció de la Isabella que havia conegut i que estimava.

—Isabella, ja veuràs com te'n sortiràs. Seguirem junts i feliços, amor meva. Farem reformes al meu pis i serà casa teva. Ja tinc pensades algunes idees. Encabirem un llit ben ample al nostre dormitori, comprarem una gramola i no deixarem de ballar.

Se li humitejaven els ulls i somreia. M'agafava ben fort el braç i m'acostava els llavis ressecs, que jo humitejava amb els meus. Una tarda va voler treure de dins el que feia temps que em volia dir.

—Et demano, amor meu, que quan mori em portis a Roma. El meu tiet cardenal t'ajudarà en el que calgui. És un mal bitxo però sé que m'estima i es farà càrrec de les despeses. La meuca ha de tornar a la llar d'on va sortir per ser a prop de la mare que tant em va donar i que no he sabut cuidar. Vull que sàpigues, Lluís, que sempre t'he estimat i t'estimaré. Perdona'm no haver-te pogut oferir una vida millor.

Al cap de tres setmanes, enmig de l'enrenou per la recent proclamació de la República, em vaig trobar el llit buit al pa-

velló on estava ingressada. Havia mort aquella matinada. Les immenses ganes de plorar que em van envair no em deixaven ni pensar. Em sentia buit, com si em faltés tot el que em lligava a la vida. Les cames em van fer figa quan una monja em va anunciar amb satisfacció que la Isabella ens havia deixat cristianament després de rebre la benedicció d'un mossèn. Jo només lamentava no haver estat al seu costat en l'últim sospir. Des d'aquell moment, em vaig jurar a mi mateix que mai més m' enamoraria i que ni em passaria pel cap pensar en el matrimoni ni formar una família. La Isabella m'havia marcat per sempre.

Jo era, doncs, l'encarregat de notificar als pares i a la seva amiga Claudia la mort de la noia. Així ho havia establert la meva estimada. No va ser una tasca fàcil. Implicava deixar la feina durant almenys uns deu dies i portar el fèretre a la capital italiana. Vaig acompanyar en un vapor les despulles, que van ser descarregades al port d'Òstia al cap de dues fatigoses jornades de travessia. En un estat d'abatiment i tristesa que mai havia sentit, ni tan sols amb la mort dels pares, havia fet tots els tràmits del trasllat del fèretre i vaig sufragar una despesa que superava per molt les meves expectatives i recursos.

Un cop arribat a Roma, ens vam fer un tip de plorar junts amb la Claudia quan em va rebre a l'andana de l'estació Termini. Vaig conèixer la mare de la Isabella i també l'oncle, el cardenal Rizzoli, que immediatament es va encarregar de pagar els meus deutes. En canvi, va ser molt diferent intentar parlar amb el pare de la noia. L'home, amargat i malcarat, havia abraçat amb satisfacció el feixisme, igual que molts companys seus de caserna. S'havia desentès de la Isabella ja feia anys perquè, segons afirmava a viva veu, la seva filla l'havia avergonyit amb la seva vida dissoluta. Ningú va saber mai com s'havia assabentat del seu ofici. Sempre es va negar a veure'm. No tenia cap intenció de saludar el jove que ell veia només com un client de la seva filla. Trobar-se amb mi hauria estat acceptar una situa-

ció que sentia com un atemptat al seu orgull de pare ferit. La mare, la Gina, una dona senzilla i de missa diària que estava immersa en un mar de llàgrimes, i el tiet cardenal, rígid i cerimoniós, es van mostrar molt més acollidors. L'endemà enteràvem la Isabella en una cerimònia molt íntima al cementiri Campo Verano de Roma. Érem el capellà, la mare, el cardenal, la Claudia i jo. El seu pare es va quedar a casa.

Durant l'estada a la capital italiana, el purpurat, a part d'abonar la totalitat de les despeses del viatge i del trasllat del cos de la Isabella, també em va pagar l'allotjament, i no pas en un lloc qualsevol. Una espaiosa i luxosa cambra amb tots els càrrecs que generés l'estada a l'Hotel Le Grand de Roma. La sorpresa que m'esperava era que la meua habitació en aquell establiment impressionant estava situada just al pis de sota de la Royal Suite on s'havia instal·lat el monarca exiliat Alfons XIII feia un parell de dies. De fet, un matí vaig topar-me amb el rei cara a cara al vestíbul i m'hi vaig atansar per donar-li la mà.

—Majestat, el volia saludar. No el vull molestar ni entretenir. Lluís Bellpuig, periodista de Barcelona.

—Un plaer, senyor Bellpuig. No es preocupi, ara ja no tinc gaire feina i és una satisfacció coincidir amb un compatriota en aquest moment difícil per a Espanya, per a mi i la meua família.

—Sí, majestat. Espanya ja és una República i això és un fet irreversible.

—Bé, senyor Bellpuig. Deixi'm dir-li que no té raó. Estic molt convençut, perquè ho sé de molt bona font, que la situació és passatgera. Aviat recuperaré la corona. Espanya sencerà m'aclamarà i agrairà treure's de sobre els que volen la revolució.

El vaig mirar amb una cara d'estranyesa que difícilment podia dissimular. Aquell personatge, que no em coneixia de res, era prou explícit. Probablement tenia ganes de xerrar i estava disposat a intentar convèncer qui fos que la seva situació era senzillament temporal.

—Pensi, senyor Bellpuig, que estic ben informat. No m'agrada el seu gest d'incredulitat. Tant me fa si és monàrquic o republicà. Un bon rei és el que convé a la nostra estimada pàtria. L'han tingut i el tornaran a tenir. No ho dubti. Que passi un bon dia.

Sa majestat destronada va girar cua mig enfadat, i es va allunyar cap a la porta, on l'esperaven tres homes de confiança. Estava ben convençut que la República tindria una durada curta. Pobre desgraciat —vaig pensar—, aquell Borbó, que tothom anomenava el Cametes per la manera com va haver de fugir del seu regne. Aleshores ell i jo ignoràvem que mai més tornaria a Espanya, i que acabaria morint el 1941 d'una angina de pit en aquella mateixa suite mentre el dictador Franco celebrava la notícia de Madrid estant.

Al vestíbul de l'hotel em tornaria a creuar en quatre o cinc ocasions més amb l'exmonarca espanyol. Era un personatge prim, burleta i arrogant que fins i tot em feia una certa llàstima. Sorprenentment, sempre em saludava, fins que un dia em va sorprendre anunciant-me que em convidava a sopar a la seva taula acompanyat del seguici que sempre l'envoltava. Probablement li queia més simpàtic que al cercle format per un comte, dos marquesos i dos assistents, que em miraven com si fos un borinot. No paraven de dir-li, sense cap vergonya, que l'exili seria cosa d'uns mesos..., que hi havia força gent a Espanya disposada a girar la truita. Tots em semblaven una bona colla d'aduladors. Gent que reia la poca gràcia d'un personatge patètic i que li assegurava sempre el que volia sentir.

—Senyor Bellpuig. Ha de saber que a Barcelona mateix tinc dos bons amics, Pedro Bosch i José Bertran Güell, que amb altra gent de la Peña Ibérica estan preparant el retorn del rei. Pensi el que vulgui, però no trigarà gaire a veure'm aclamat pels carrers de Madrid.

—Si vol que li sigui sincer, majestat, no m'interessa gaire la política —li vaig deixar caure com aquell qui es desentén de tot,

per no portar-li un cop més la contrària—. Soc partidari de gaudir del que ens dona la vida.

—Doncs precisament per això el vull encoratjar perquè faci el que ara li diré. El veig sempre molt sol per Roma, i un jove de la seva edat no hauria d'estar-ho.

—Vostè dirà!

—Miri, faria molt bé d'acceptar una recomanació que de ben segur que m'agrairà. Vagi al palau de la comtessa Torlonia, prop de la Via del Corso. Hi pot anar de part meva. Ella es desviurà per presentar-li la companyia femenina de les millors noies de la noblesa romana.

Els cinc dies que vaig passar a la capital italiana em vaig quedar impressionat per aquella ciutat fascinant pel seu patrimoni, bulliciosa com Barcelona de dia però molt avorrida a la nit comparada amb la capital catalana. Mai se'm va acudir visitar la comtessa amiga del Borbó, però la Claudia em presentava algunes amigues amb la intenció de treure'm de l'estat de depressió que m'havia provocat la mort de la Isabella. Les noies eren atractives, però tan conservadores i devotes que no vam arribar a fer-nos res més que quatre petons tímids. O es casaven o res de res. Tampoc estava per gaires romanços ni festes, jo.

Mentre deambulava per la ciutat, em vaig dedicar a fer turisme i visitar alguns llocs que vaig trobar interessants, com la redacció del diari *Il Messaggero* a la Via del Tritone. Un gran diari que, com tots, no vivia la seva millor època en una Itàlia sotmesa a la dictadura feixista de Mussolini, que anava construint un règim autoritari i repressor que depurava periodistes, imposava la censura i clausurava molts llocs d'oci i també els bordells. El director em va rebre al seu despatx.

—Són temps complicats de canvis, *dottore* Bellpuig. Sobre tot per a la premsa. No sempre és fàcil. Vostès a Espanya ara han de vigilar molt amb la República. Si, de la mà de socialistes i comunistes, es converteix en un règim revolucionari, ho pagaran molt car. No crec que sigui el millor sistema polític.

—I no creu que n'hi ha de pitjors, *direttore*?

—No s'ho cregui. Aquí, amb l'ajut del nostre estimat Duce, les coses comencen a anar bé.

El director d'*Il Messaggero* es deia Crispolto Crispolti, un nom que sempre em va fer gràcia. Un personatge que, de fet, gaudiria ben poc del càrrec. Ni esforçant-se per complaure Mussolini va poder evitar ser substituït per un altre periodista radicalment molt més feixista.

Un migdia vaig viure una tensa situació del tot imprevista al Vaticà. Hi anava convidat a dinar pel cardenal Rizzoli. No em venia gens de gust, aquella cita, però tampoc podia fer un lleig a qui em finançava l'estada a Roma.

—Vostè i jo hem de parlar, senyor Bellpuig. Si ho fem gaudint de bones menges tot serà més agradable —m'havia anunciat l'oncle de la Isabella després del funeral.

Encara ara, quan ho recordo, m'impressionen la majestuositat de la plaça de Sant Pere, la grandària d'aquell espai presidit per la basílica, envoltada de columnes i amb una munió de sotanes negres circulant d'un costat a l'altre. Entre la negror, destacaven les figures d'alguns bisbes i cardenals, que vestits de morat i escarlata lluïen amb orgull, gairebé amb supèrbia, els atributs del seu poder.

Al Palau del Sant Ofici, l'antiga Inquisició, un assistent molt jovenet i amanerat m'obria les portes del luxós apartament, que em va deixar impactat. Aquells salons majestuosos no tenien res a envejar a un museu farcit d'obres d'art, cortinatges i tapissos. La cerimoniosa figura del cardenal apareixia al cap d'uns minuts a la saleta on m'havien instal·lat. Allà em semblava molt més imponent que l'home que recordava haver conegut feia uns dies a casa de la Isabella i durant el sepeli. Era un home d'uns setanta anys, alt i corpulent, amb una mirada eixuta, un posat arrogant i maneres principesques.

—Senyor Bellpuig, benvingut sigui a aquesta humil residència.